

JĀZEPS VĪTOLS

Jāzeps Vītols

LATVIJAS BANKA

Informācija pa tālruni 67022434. Information by phone +371 67022434.

info@bank.lv www.bank.lv

Jāzeps Vītols (1863–1948) nodzīvoja divus darba mūžus. Līdz neatkarīgas Latvijas valsts izveidošanai viņš bija augsti godāts Sanktpēterburgas Konservatorijas profesors un respektēts mūzikas kritiķis, N. Rimska-Korsakova, A. Ļadova un A. Glazunova draugs un Sanktpēterburgas latviešu kopienas aktīvis. Kad likās, ka nu varētu doties pensijā un baudīt iemīļotos makšķerēšanas priekus, J. Vītols 55 gadu vecumā atgriezās Latvijā, un sākās otrs darba mūžs – viņš izveidoja konservatoriju, liekot jaunajai Latvijas valstij tik nepieciešamo profesionālās mūzikas izglītības pamatakmēni. Līdz pat aizbraukšanai no Latvijas 1944. gadā J. Vītols (ar nelielu pārtraukumu) vadīja konservatoriju un izaudzināja mūziķu plejādi. Viņš bija jaunās valsts mūzikas dzīves centrā – mirdzošu galvvidu, ērgļa degunu, vēlīgs, bet ne pārmēru, mūžam baltu, vaļīgu zīda kaklasaiti apspējis. J. Vītola audzēkņu atmiņas pauž milzu cieņu un lielu mīlestību.

J. Vītols bija mūzikas izglītības patriarhs. Arī asprātīgu, pašironisku memuāru autors. Kompetents (kaut ne bez aizspriedumiem) mūzikas notikumu recenzents. Atzīts diriģents – ar labām prasmēm un bez lielām mākslinieciskām ambīcijām. Ļoti rosīgs sabiedriskais darbinieks. Un komponists. Gadu gaitā dzima vairāki instrumentālās kamer-mūzikas un klaviermūzikas skaņdarbi, dažas simfoniskās partitūras un J. Vītola labākais devums – solodziesmas (joprojām nenovērtētas) un kordziesmas (it kā zināmas, tomēr tik reti atskaņotas).

Kaut arī J. Vītols strādāja nacionālromantisku noskaņu laikā, profesoru drīzāk var saukt par klasicisma pārstāvi. Viņa mūzikā pāri visam – līdzsvars, formas perfekcija un domas izklāsta precizitāte. J. Vītols pats netuvojas savam klausītājam. Viņa "es" izpaužas aristokrātiskā atturīgumā, kam tomēr nav sveša ne kaislība, ne traģēdija, ne mīlestība, ne arī labs joks.

Latvijas Bankas sveiciens profesoram 150. dzimšanas dienā ir jubilejas monēta ar moto "Gaismu sauca, gaisma ausa". J. Vītola mūzikā patiešām daudz gaismas: kordziesmas "Sauls svētki", "Sauls austrumos", "Diena aust", "Jau saulē sārti kvēlo sils", "Karaļmeita" ar jauniem gaismas audiem, austošais rīts dziesmā "Pie Dzintara jūras", debess aploks, kas vīts "Ar kristallspodriem stariem", u.c. Kantātē "Ziemeļblāzma" J. Vītols ar Leona Paegles dzejas rindām, kur "mēs acis paceļam uz jaunu gaismu", sveic Vecmīlgrāvī Augusta Dombrovska uzbūvēto biedrības "Ziemeļblāzma" namu. Taču visaktuālāk gaismas ceļi zīmēti kordziesmā "Gaismas pils" (1900), kas ir viens no Dziesmusvētku spēcīgākajiem simboliem, – tā lielā kopkora dziedāta arī paša Jāzepa Vītola, Teodora Kalniņa, Leonīda Vīgnera, Haralda Medņa un Imanta Kokara vadībā. Jāzeps Vītols un viņa devums ir mūsu gaismas pils, kas nevar nogrimt.

Nominālvērtība – 1 lats, svars – 22.00 g, diametrs – 35.00 mm, metāls – 925° sudrabs, kvalitāte: *proof*, monētas josta – ar uzrakstu.

Monētas dizainu izstrādājis Arvīds Priedīte, tās gipša modeli veidojis Jānis Strupulis. Monēta kalta *Koninklijke Nederlandse Munt* (Nīderlande).

Face value: 1 lats; weight: 22.00 g; diameter: 35.00 mm; metal: silver of .925 fineness; quality: proof; edge: lettered.

The coin has been designed by Arvīds Priedīte, modelled by Jānis Strupulis, and struck by *Koninklijke Nederlandse Munt* (the Netherlands).

Jāzeps Vītols (1863–1948) had two working lives. Before the founding of an independent Latvian state, he was a highly respected professor at the St. Petersburg Conservatory, music critic, friend of Rimsky-Korsakov, Liadov and Glazunov as well as an activist of the Latvian community in St. Petersburg. When it seemed that the time was right to retire and enjoy fishing, a favourite pastime of Vītols, he returned to Latvia at the age of fifty-five and launched a new career: he established a conservatory, thereby laying the cornerstone for professional musical education in the young Latvian state. Up until his departure from Latvia in 1944, Vītols (with a brief hiatus) was head of the conservatory and raised a whole generation of brilliant musicians. With his gleaming pate, aquiline nose, favourably, but not excessively, inclined, invariably sporting a loose tie of white silk, he was always at the centre of the music life of the young country. The memories of Vītols's pupils speak of great respect and love for their teacher.

Vītols was a patriarch of music education. He was also the author of witty, self-ironic memoirs, a knowledgeable (but not necessarily unprejudiced) reviewer of musical events, a good, if not very ambitious, conductor, an active public figure, and, last but not least, a composer. Over the years, he contributed several compositions of instrumental chamber music and piano pieces, some symphonic scores and, at the top of the list, his solo songs (still not fully recognised) and choir songs (recognised, yet seldom performed).

Albeit Vītols worked at a time when national romanticism was dominant, he was rather a representative of classicism. Balance, perfection of form, precision in laying out his thought are paramount in his music. Vītols does not attempt to draw his listener in. His "I" finds its expression in aristocratic reticence, which, nevertheless, is not devoid of passion, tragedy, love, or a good joke.

The Bank of Latvia marks Vītols's 150th anniversary by issuing a collector coin with the motto "Gaismu sauca, gaisma ausa" (We called for light and there was light). And there is indeed much light in Vītols's music, to mention only his choir songs *Sauls svētki* (Celebration of Sun), *Sauls austrumos* (Sun in the East), *Diena aust* (A New Day Dawning), *Jau saulē sārti kvēlo sils* (Woods Burnished Red by the Sun), *Karaļmeita* (King's Daughter) who is weaving new light, morning dawn in the song *Pie dzintara jūras* (By the Amber Sea), etc. The paths of the light traced in his choir song *Gaismas pils* (Castle of Light) (1900) are, by all means, one of the most powerful symbols of the Latvian Song Festivals. It is always sung by the great joint mixed choir of the Festival and has been conducted by such masters as Jāzeps Vītols himself, Teodors Kalniņš, Leonīds Vīgners, Haralds Mednis and Imants Kokars. In a sense, Vītols's music and his personality are also the nation's castle of light that can never drown in oblivion.